

mpc
METODICKO-PEDAGOGICKÉ CENTRUM

Európska únia
Európsky sociálny fond

PaedDr. Emília Lapčáková

NÁMETY VZOROVÝCH MATURITNÝCH ZADANÍ ZO SLOVENSKEHO JAZYKA A LITERATÚRY

Osvedčená pedagogická skúsenosť edukačnej praxe

Svidník 2012

Vydavateľ: Metodicko-pedagogické centrum, Ševčenkova 11,
850 01 Bratislava

Autor OPS/OSO: PaedDr. Emília Lapčáková

Kontakt na autora: Spojená škola, Obchodná akadémia, Centrálna 464, 089 01 Svidník,
www.spojenaskolask.sk

Názov OPS/OSO: Námety vzorových maturitných zadaní zo slovenského jazyka a literatúry

Rok vytvorenia OPS/OSO: 2012

Odborné stanovisko vypracoval: Mgr. Iveta Mochňacká

Táto osvedčená pedagogická skúsenosť edukačnej praxe/osvedčená skúsenosť odbornej praxe bola vytvorená z prostriedkov projektu Profesionálny a kariérový rast pedagogických zamestnancov. Projekt je financovaný zo zdrojov Európskej únie.

Kľúčové slová

Interná časť maturitnej skúšky. Legislatíva a základné pedagogické dokumenty. Vyhláška o ukončovaní štúdia na stredných školách. Cieľové požiadavky na vedomosti a zručnosti maturantov. Vzdelávacie štandardy. Maturitné zadania zo SJL.

Anotácia

Obsahom práce Námety vzorových maturitných zadaní zo slovenského jazyka a literatúry sú základné legislatívne a pedagogické dokumenty platné v Slovenskej republike a vzorové maturitné zadania zo slovenského jazyka a literatúry, ktoré môžu pomôcť učiteľovi slovenského jazyka a literatúry pri obsahovom napĺňaní vyučovania z hľadiska štátneho i školského vzdelávacieho programu.

OBSAH

Úvod

1 Realizácia internej časti (IČ) maturitnej skúšky zo slovenského jazyka a literatúry v kontexte s platnou legislatívou a pedagogickými dokumentmi	6
1.1 Legislatíva a pedagogické dokumenty.....	6
1.2 Príprava a organizácia internej časti maturitnej skúšky.....	8
1.3 Charakteristika úloh maturitných zadaní zo slovenského jazyka a literatúry.....	9
2 Námety vzorových maturitných zadaní zo slovenského jazyka a literatúry.....	13
Záver	35

Úvod

Vyučovací predmet slovenský jazyk a literatúra prechádza v súčasnosti významným reformným obdobím. Zmeny sa najvýraznejšie prejavujú v hľadaní poslania a obsahu maturitnej skúšky, ktorá má byť záverečnou previerkou nadobudnutých vedomostí a zručností stredoškolákov. Cieľom súčasnej maturity je priviesť mladých ľudí k rozvíjaniu samostatnosti, tvorivosti, schopnosti zaujímať a obhajovať svoje názory a postoje. Tento cieľ možno na úrovni predmetu slovenský jazyk a literatúra dosiahnuť iba v prípade, že učitelia vytvoria počas vyučovania podmienky na otvorený dialóg a hodnotiaci kontakt s vecnými a umeleckými jazykovými prejavmi. Východiskom práce Námety vzorových maturitných zadaní zo slovenského jazyka a literatúry sú základné pedagogické dokumenty platné v Slovenskej republike (vyhláška o ukončení štúdia na stredných školách, cieľové požiadavky na vedomosti a zručnosti maturantov, vzdelávacie štandardy) a v Európskej únii.

Modelové zadania môžu slúžiť ako inšpirácia na tematicky zacielené vyučovacie hodiny, môžu učiteľovi pomôcť pri obsahovom napĺňaní vyučovania z hľadiska štátneho i školského vzdelávacieho programu. Obsahové znamenie literárnej časti zadaní má žiakom poskytnúť príležitosť a hodnotiť život cez literárny text a opačne. Ukážky a úlohy v zadaniach pritom môže učiteľ vhodne kombinovať, rozširovať a dopĺňať. Tento aspekt práce má podčiarknuť estetickú a hodnotovú otvorenosť literatúry, a súčasne jej historické ukotvenie. V zásade ide o to, aby žiak maturant poznal a pri rozbere či hodnotení textov rešpektoval spoločensko-historické a kultúrne okolnosti, v ktorých autori ukážok žili a tvorili. Práveže, ani zďaleka to neznamena, že vo svojej „maturitnej reči“ ma zostať na úrovni interpretácia, ktorej platnosť bude odvodzovať iba z dejepisných alebo životopisných faktov: interpretácia v modernom zmysle by mala špecifikovať a formulovať odkazu literárneho diela pre dnešného čitateľa, predovšetkým pre samotného žiaka. Podstatnými by pritom mali byť argumenty, ktorými žiak podoprie svoju individuálnu, interpretačne konštruktivistickú aktualizáciu. Práve interpretačná aktualizácia diela prostredníctvom prípravného maturitného dialógu alebo iných foriem školskej literárnej komunikácie a metakomunikácie môže z hodín literárnej výchovy vytvoriť priestor na solídne pojmové vyjadrenie zážitku z čítania. Inak povedané: autentický rozhovor o literárnom texte, v ktorom sa slobodne uplatnia žiakove znalosti a skúsenosti, má z „povinného školského zla“ urobiť „vyhľadávané dobro“.

1 Realizácia internej časti (IČ) maturitnej skúšky zo slovenského jazyka a literatúry v kontexte s platnou legislatívou a pedagogickými dokumentmi

Interná časť maturitnej skúšky pozostáva z písomnej formy a z ústnej skúšky. Písomnú formu zabezpečuje NÚCEM, ústnu formu internej časti maturitnej skúšky organizačne zabezpečuje každá škola v kooperácii s krajskými školskými úradmi. Keďže ústna forma, najmä čo sa týka obsahu maturitných zadaní, je výlučne v rukách učiteľov predmetu danej školy, sú zbytočné obavy niektorých učiteľov, či žiaci zvládnu maturitnú skúšku podľa reformy. Žiaci nepoznajú predchádzajúci spôsob maturitnej skúšky, predchádzajúce učebné osnovy, učebnice, legislatívu a pod., neabsolvovali vzdelávanie „po starom“, nemajú s čím porovnávať, nemôžu ani hodnotiť, či je súčasná forma MS náročnejšia ako predchádzajúca. Prípadné obavy z MS môžu učitelia eliminovať dôkladnou prípravou prípravy žiakov na všetky formy MS počas celého štúdia a poznaním legislatívy a ostatných súvisiacich dokumentov.

1.1 Legislatíva a pedagogické dokumenty

K úspešnej realizácii IČ MS zo SJL je potrebné oboznámiť sa so základnými informáciami z nasledujúcich dokumentov:

- a) zákon č. 245 (školský zákon) o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov z 22. mája 2008, šiesta časť s názvom Ukončovanie výchovy a vzdelávania v stredných školách;
- b) vyhláška Ministerstva školstva Slovenskej republiky č. 318 o ukončovaní štúdia na stredných školách z 23. júla 2008, ktorá ustanovuje o. i. zoznam predmetov maturitnej skúšky, v ktorých sa vykonáva písomná forma internej časti maturitnej skúšky, podrobnosti o forme konania maturitnej skúšky, spôsob konania maturitnej skúšky pre žiakov so zdravotným znevýhodnením, pokyny na vykonávanie písomnej formy internej časti a internej časti maturitnej skúšky, podrobnosti hodnotenia a klasifikácie maturitnej skúšky;
- c) vyhláška Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky č. 209 z 24. júna 2011, ktorou sa mení a dopĺňa vyhláška Ministerstva školstva Slovenskej republiky č. 318/2008 Z. z. o ukončovaní štúdia na stredných školách,
- d) Štátny vzdelávací program pre gymnáziá v Slovenskej republike ISCED 3A – Vyššie sekundárne vzdelávanie resp. štátne vzdelávacie programy ISCED 3A pre jednotlivé študijné odbory,

- e) Štátny vzdelávací program – slovenský jazyk a literatúra (vzdelávacia oblasť: Jazyk a komunikácia) – príloha ISCED 3A,
- f) Rámcové učebné plány pre gymnáziá so štvorročným a osemročným štúdiom s vyučovacím jazykom slovenským resp. pre gymnáziá s dvoma vyučovacími jazykmi (bilingválne gymnáziá),
- g) ďalšie dokumenty - aktuálne pedagogicko-organizačné pokyny, špecifikácia testov EČ MS a PFIČ pre príslušný rok maturitnej skúšky v predmete SJaL, dokument zadávajúci témy PFIČ MS SJL pre príslušný školský rok, atď.

Podľa zákona č. 245/2008 o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov žiak môže vykonať internú časť maturitnej skúšky okrem jej písomnej formy, ak úspešne ukončil príslušný ročník štúdia vzdelávacieho programu študijného odboru a ak vykonal externú časť maturitnej skúšky a písomnú formu internej časti maturitnej skúšky a praktickú časť odbornej zložky. Písomná forma internej časti maturitnej skúšky je písomný test, ktorý zadáva Národný ústav certifikovaných meraní vzdelávania, vykonáva sa v rovnakom čase na celom území Slovenskej republiky. Písomnou formou internej časti sú centrálne pripravené súbory štyroch tém alebo východiskové texty a určené žánrové formy. Žiak si vyberie a vypracuje jednu tému a prácou má preukázať komplexnosť ovládania spisovného jazyka, mieru tvorivosti v písomnom prejave a celkovú vzdelanosť a kultúrnosť v miere vychádzajúcej z cieľových požiadaviek. Písomná práca sa vo všetkých školách zadáva v rovnakom čase, koná sa pod externým dozorom a vyhodnocuje sa interne podľa centrálnych pokynov.

Charakteristika úloh písomnej práce:

- a) analýza a interpretácia umeleckého diela alebo vecného textu (jeho obsahová, kompozičná a štylistická analýza, argumentácia a hodnotenie),
- b) vypracovanie zvolenej témy v určenej žánrovej forme,
- c) porovnanie dvoch textov podľa zadania,
- d) štýlová a žánrová transformácia textov.

Obsah ústnej formy internej časti maturitnej skúšky v plnej miere vychádza zo školského vzdelávacieho programu.

1.2 Príprava a organizácia internej časti maturitnej skúšky

Základné informácie o maturitnej skúške sú uverejnené s ročným predstihom v pedagogicko-organizačných pokynoch. Od septembra daného školského roku sú priebežne zverejňované presné informácie o MS na webových stránkach NÚCEMU. Termín písomnej formy internej časti maturitnej skúšky určí ministerstvo školstva. Interná časť maturitnej skúšky sa koná (rovnako ako externá časť) v riadnom skúšobnom období alebo v mimoriadnom skúšobnom období. Riadne skúšobné obdobie je v marci až v júni príslušného školského roka, mimoriadne skúšobné obdobie je v apríli až v máji príslušného školského roka alebo v septembri, alebo vo februári nasledujúceho školského roka. Mimoriadne skúšobné obdobie slúži žiakom na vykonanie náhradnej maturitnej skúšky alebo opravnej maturitnej skúšky. Náhradná maturitná skúška je určená pre žiaka, ktorý úspešne ukončil posledný ročník štúdia najneskôr k 15. septembru, a pre žiaka ktorý pre vážne, najmä zdravotné dôvody, sa nezúčastní na maturitnej skúške. Tento žiak je povinný sa ospravedlniť riaditeľovi školy spravidla do troch dní od termínu konania skúšky. Ak ho riaditeľ školy ospravedlní, žiaka nemožno klasifikovať. Žiak súčasne predloží aj žiadosť o konanie skúšky v náhradnom termíne. Náhradná maturitná skúška z písomnej formy internej časti maturitnej skúšky sa koná v apríli až máji príslušného školského roka alebo v riadnom skúšobnom období nasledujúceho školského roka. Opravný termín maturitnej skúšky z písomnej formy internej časti maturitnej skúšky sa koná v riadnom skúšobnom období nasledujúceho školského roka. Deň konania náhradnej maturitnej skúšky a deň konania opravnej maturitnej skúšky písomnej formy internej časti maturitnej skúšky určí ministerstvo školstva. Na skúšku v opravných termínoch sa žiak prihlási do 30. septembra nasledujúceho školského roka riaditeľovi školy. Miesto konania náhradnej maturitnej skúšky a opravnej maturitnej skúšky písomnej formy internej časti maturitnej skúšky určí žiakovi príslušný orgán miestnej štátnej správy v školstve do 30 dní pred konaním maturitnej skúšky.

Ak sa písomná forma internej časti maturitnej skúšky uskutočnila v rozpore so školským zákonom alebo sa nedodržala zásada rovnakého zaobchádzania podľa osobitného predpisu (zákon č. 365/2004 Z. z. o rovnakom zaobchádzaní v niektorých oblastiach a o ochrane pred diskrimináciou a o zmene a doplnení niektorých zákonov (antidiskriminačný zákon) v znení neskorších predpisov), minister školstva Slovenskej republiky vyhlási konanie tejto skúšky za neplatné. Nový termín konania skúšky vyhlási minister školstva.

1.3 Charakteristika úloh maturitných zadaní zo slovenského jazyka a literatúry

Úloha č. 1 – Úloha je zameraná na reprodukciu vedomostí z literárnej histórie a teórie literatúry (prevláda forma monológu) a na následnú schopnosť uplatniť tieto vedomosti pri interpretácii textu literárnej ukážky (prevláda forma dialógu s členmi predmetovej maturitnej komisie). Úloha môže mať tieto varianty:

a) variant – ak je úloha zameraná historicky, jej obsahom je priblíženie literárno-umeleckého obdobia a prehľad o najvýznamnejších autoroch (2 až 3) s ideovou, tematickou a umeleckou charakteristikou ich najdôležitejších diel a následná analýza a hodnotenie textu na základe argumentácie (dokazovanie vlastných tvrdení prvkami z textu),

b) variant – ak je úloha zameraná tematicky, jej obsahom je priblíženie odlišného stvárnenia príslušnej témy v rôznych dielach a následná analýza a hodnotenie textu na základe argumentácie (dokazovanie vlastných tvrdení prvkami z textu),

c) variant – ak je úloha zameraná na problematiku žánrovej formy, jej obsahom je definovanie žánrovej formy, náčrt jej historického vývinu, resp. prehľad modifikácií žánru u rôznych autorov a následná analýza a hodnotenie textu na základe argumentácie (dokazovanie vlastných tvrdení prvkami z textu).

Úloha č. 2 – Úloha je zameraná tak, aby žiak pri odpovedi prejavil svoju pripravenosť demonštrovať znalosť teoretického systému slovenského jazyka určenú základnými pedagogickými dokumentmi a svoju schopnosť uplatniť tieto vedomosti pri vysvetľovaní konkrétnych jazykových javov, ktoré sa vyskytli v texte literárnej ukážky (prevláda forma dialógu s členmi predmetovej maturitnej komisie).

(Pôvodné percentuálne zastúpenie jednotlivých tematických okruhov v úlohách maturitných zadaní je zrušené vyhláškou č. 209/2011 Z. z.)

Ústna forma internej časti maturitnej skúšky sa koná pred predmetovou maturitnou komisiou, ktorú tvorí predseda a dvaja skúšajúci. Žiak si žrebuje jedno z minimálneho počtu 30 schválených zadaní. Súčasťou príslušného maturitného zadania je aj uvedenie konkrétnej učebnej pomôcky. Každé zadanie sa použije iba raz v danom dni. Riaditeľ strednej školy na návrh predmetovej komisie schvaľuje do 31. marca maturitné zadania ústnej formy internej časti maturitných skúšok, ktorých súčasťou je aj zoznam učebných pomôcok, ktoré môže žiak používať. Učebné pomôcky sa členia do dvoch skupín – všeobecné a konkrétne. Všeobecné

pomôcky má každý žiak na každej škole k dispozícii počas konania príslušnej časti alebo zložky skúšky. Patria sem:

Slovník slovenského jazyka,

Frazeologický slovník,

Pravidlá slovenského pravopisu.

Konkrétne sú tie pomôcky, ktoré priamo súvisia s príslušným zadaním. Škola zabezpečí žiakovi prístup k všeobecným pomôckam. V jednom dni môže predmetová maturitná komisia vyskúšať najviac 24 žiakov. Maturitné zadanie tvoria dve samostatné úlohy, podľa možnosti z viacerých tematických okruhov. Obsah maturitných zadaní zohľadňuje aj predpísaný čas určený na trvanie skúšky (20 minút) a jej prípravu (taktiež 20 minút). Každé zadanie obsahuje dve úlohy a východiskový literárny text. Jedna z úloh musí obsahovať učivo zo slovenského jazyka. Ak literárny text neobsahuje vhodné podnety pre úlohu z jazyka, môže byť k tejto tematických okruhov v úlohách maturitných zadaní je zrušené vyhláškou č. 209/2011 Z. z.)

V súvislosti so znením maturitných zadaní majú viacerí učitelia názor, že vyhláška v tomto smere nekorešponduje so Štátnym vzdelávacím programom. Argumentujú faktom, že v prvom variante, ak je úloha zameraná historicky, žiak má priblížiť literárno-umelecké obdobie a prehľad o najvýznamnejších autoroch (2 až 3) s ideovou, tematickou a umeleckou charakteristikou ich najdôležitejších diel a následná analýza a hodnotenie textu na základe argumentácie, a to je rozpore so súčasným spôsobom vyučovania literárnej zložky. Podotýkame, že tento variant je iba jeden z troch, pričom ďalšie dva umožňujú učiteľom pripraviť maturitné zadania tematicky alebo žánrovo. Iba učitelia v danej škole vedia najlepšie posúdiť, ktorá možnosť formulácie zadaní najviac vyhovuje žiakom tejto školy, preto je na nich, aby maturitné zadania pripravili „ušíť na mieru“ ich žiakom a „nešokovali“ ich zadaniami zameranými najmä historicky, ak vyučovali „žánrovo“. K tejto problematike stačí snáď iba jedna veta. Interná časť maturitnej skúšky je plne v rukách školy a úspech žiakov nezávisí od znenia legislatívy.

Maturitné zadania sa nezverejňujú. Skúšajúci citlivo riadi rozhovor so žiakom, kladie pomocné a stimulačné otázky, vyjadruje súhlas alebo nesúhlas s tvrdeniami žiaka, pričom ho vedie k tomu, aby svoje názory podopieral argumentmi a využíval pri tom písomnú prípravu a tiež vlastné poznatky získané počas prípravy na maturitnú skúšku. Členovia predmetovej maturitnej komisie dbajú na to, aby žiak mohol na ich podnety reagovať plynulo a mal dost času a pokoja na vyjadrenie svojich myšlienok.

Žiak môže vykonať ústnu formu internej časti maturitnej skúšky bez ohľadu na výsledok externej časti a písomnej formy internej časti maturitnej skúšky. Pre žiaka so zdravotným znevýhodnením sa úpravy v realizácii maturitnej skúšky prejavujú v úloha č. 1:

- a) Ak ide o žiakov so zrakovým postihnutím, obrázky sa nahradia slovným opisom príslušnej situácie vo vyučovacom jazyku; grafy a schémy sa vynechajú.
- b) Ak ide o žiakov so sluchovým postihnutím, nehodnotí sa jazyková správnosť.

Úloha č. 2

Ak ide o žiakov so sluchovým postihnutím, nehodnotí sa výslovnosť, intonácia a gramatická správnosť.

Trvanie skúšky je 30 minút. Čas na prípravu je taktiež 30 minút.

Termín internej časti maturitnej skúšky určí na návrh riaditeľa strednej školy príslušný orgán miestnej štátnej správy v školstve. Náhradná maturitná skúška a opravná maturitná skúška z internej časti maturitnej skúšky (okrem jej písomnej formy) sa koná v septembri alebo vo februári nasledujúceho školského roka. V jednom skúšobnom období môže byť v škole ustanovených aj viac predmetových maturitných komisií pre predmet. Predsedu predmetovej maturitnej komisie vymenúva do 1. marca príslušný orgán miestnej štátnej správy v školstve na základe návrhov riaditeľov stredných škôl na obdobie jedného roka odo dňa vymenovania. Predseda predmetovej maturitnej komisie môže súčasne vykonávať aj funkciu predsedu školskej maturitnej komisie. Skúšajúcich predmetovej maturitnej komisie vymenúva do 30. apríla riaditeľ školy z pedagogických zamestnancov školy; v osobitných prípadoch, najmä ak škola nemá dostatočný počet skúšajúcich predmetovej maturitnej komisie, môže skúšajúcich vymenovať aj z pedagogických zamestnancov inej školy s ich súhlasom a po dohode s jej riaditeľom. Predsedom predmetovej maturitnej komisie môže byť len pedagogický zamestnanec, ktorý spĺňa kvalifikačné predpoklady na vyučovanie predmetu slovenský jazyk a literatúry a ktorý má najmenej štyri roky pedagogickej praxe. Skúšajúcim predmetovej maturitnej komisie môže byť len pedagogický zamestnanec, ktorý spĺňa kvalifikačné predpoklady na vyučovanie predmetu slovenský jazyk a literatúry. Interná časť maturitnej skúšky je verejná okrem jej písomnej formy. Žiak môže vykonať v jeden deň internú časť maturitnej skúšky okrem písomnej formy internej časti maturitnej skúšky najviac z troch predmetov. Pred začiatkom konania internej časti – ústnej skúšky – maturitnej skúšky okrem jej písomnej formy sa žiak pät' po sebe nasledujúcich vyučovacích dní nezúčastňuje na vyučovaní. Tieto dni sú určené na prípravu žiaka na skúšku.

Dohľad nad priebehom maturitných skúšok vykonáva predseda školskej maturitnej komisie. Školskú maturitnú komisiu tvorí predseda, riaditeľ školy a predsedovia predmetových

maturitných komisií. Predsedu školskej maturitnej komisie vymenúva do 1. marca príslušný orgán miestnej štátnej správy v školstve na základe návrhov riaditeľov stredných škôl na obdobie jedného roka odo dňa vymenovania. Predseda školskej maturitnej komisie môže súčasne vykonávať aj funkciu predsedu predmetovej maturitnej komisie (v triedach s bilingválnym vzdelávaním, ktoré vznikli na základe medzinárodnej dohody je zloženie maturitných komisií a termíny iné). Predsedom školskej maturitnej komisie môže byť len pedagogický zamestnanec, ktorý spĺňa kvalifikačné predpoklady a ktorý má najmenej štyri roky pedagogickej praxe. Predsedu školskej maturitnej komisie a predsedu predmetovej maturitnej komisie nemožno vymenovať z pedagogických zamestnancov školy, na ktorej sa maturitná skúška koná. Predseda školskej maturitnej komisie kontroluje pripravenosť a organizáciu maturitnej skúšky a kontroluje správnosť protokolu o maturitnej skúške, podpisuje vysvedčenie o maturitnej skúške, vypracuje správu o priebehu a celkovej úrovni maturitnej skúšky, ktorú odosiela príslušnému orgánu štátnej správy v školstve. Ak predseda školskej maturitnej komisie nemôže z vážnych dôvodov funkciu vykonávať, zastúpi ho riaditeľ školy, ak nie je vymenovaný nový predseda.

Predseda predmetovej maturitnej komisie predmetu slovenský jazyk a literatúra v súvislosti s ústnym skúšaním:

- a) riadi prácu predmetovej maturitnej komisie,
- b) kontroluje pripravenosť maturitnej skúšky z predmetu,
- c) schvaľuje do 30. apríla maturitné zadania ústnej formy internej časti maturitnej skúšky, ak má pochybnosti, požiada o stanovisko Štátnu školskú inšpekciu,
- d) kontroluje hodnotenie písomnej formy internej časti maturitných skúšok,
- e) podieľa sa na skúšaní a klasifikácii žiaka,
- f) zodpovedá za klasifikáciu žiaka,
- g) vypracuje správu o priebehu a celkovej úrovni maturitnej skúšky z predmetu maturitnej skúšky, ktorú odovzdá predsedovi školskej maturitnej komisie.

Ak predseda predmetovej maturitnej komisie nemôže z vážnych dôvodov funkciu vykonávať, zastúpi ho riaditeľ školy alebo zástupca riaditeľa školy, ak nie je vymenovaný nový predseda.

2 Námety vzorových maturitných zadaní zo slovenského jazyka a literatúry

Modelové maturitné zadania chcú byť súčasťou takého programu literárneho vzdelávania a výchovy, v ktorom bude žiak estetickým a hodnotovým garantom literatúry ako významnej súčasti živej kultúrnej komunikácie. Jazykové učivo je rozčlenené na teoretická a praktické úlohy. Kým v teoretickej časti majú žiaci prezentovať poznanie systémov a noriem jazyka, v praktickej časti majú materinský jazyk využiť na riešenie konkrétneho komunikačného problému, resp. na dosiahnutie určitého komunikačného cieľa. Na obidvoch úrovniach – literárnej aj jazykovej – sa akcentujú vzťahy k ostatným vyučovacím predmetom.

Slovenský jazyk a literatúra

Zadanie 1

1. Vymenujte 3 štáty a historické obdobia, v ktorých boli ľudia nespravodlivo stíhaní a súdení. Vymenujte a opíšte príčiny nespravodlivostí v daných štátoch a historických obdobiach. Porovnajte ukážky 1 a 2 z hľadiska témy, pomenujte témy ukážok jedným názvom. (maximálne 5 slov) Dokumentujte tieto aspekty v diele Ako chutí moc a Kolíska.
2. V podčiarknutých slovách ukážky 2 určte počet hlások a slabík. Vysvetlite pravidlo o rytmickej krátení, uveďte jeden príklad porušenia tohto pravidla. V ktorom príbuznom slovanskom jazyku neplatí pravidlo o rytmickej krátení?

Ukážka 1

Alfonz Bednár- Kolíska

„Dobre, ale o Majerskom som im povedal, ako to bolo! Nebolo mi to všetko jedno...“ Stíchol.
„Kedy si im to povedal?“
„Tam na súde, do toho rádia!“
Zita sa vyrovnala v tele, opovržlivo prskla: „Kedy?“ opýtala sa. „Počúvala som, a nepočula som ťa.“
„Čože?“ Černek sa obrátil k Zite. „Povedal som im, aký bol Majerský s nami v horách, čo sa mu stalo a čo tu vykonal, keď prišiel k tebe, povedal...“ Zite sa opovržlivo skrivila pery.
„Všetci to počuli, aj Majerský, aj jeho žena a deti, rodina – a do rádia to nedali!“
Zitu začala páliť tvár. Možno veriť Mišovi? Spytovala sa v duchu a bránila sa dorážajúcej myšlienke, či sa jej muž Mišo takto nevypomstil Majerskému. A nestihla Majerského nakoniec pravda? Za všetko, čo vykonal jej a iným? Ak Mišo nehovorí pravdu, zle je – a ak...? Z núdze sa vydala za neho, z núdze s ním i teraz žije – a Mišo to vie. Pomstí sa... Znova nabehli Zite po líkach teplé slzy.

Ukážka 2

Ladislav Mňačko - Ako chutí moc

Bolo krásne nedeľné popoludnie a ľudia vyšli po prvý raz po dlhej zime na prechádzku. Frank vyskočil na múrik a zaostril na priateľa zrkadlovku. Postavil ho do patetickej pózy a bral ho z nadhľadu. Ten druhý póze porozumel a zrejme mu nebola proti myslí. Pán mesta, pán kraja nad vyparádenou, sviatočnou nedeľou.

Vtedy ten druhý povedal v akomsi tranze:

*„Vieš... keby niečo... tu guľomet, tam guľomet... Toto nie je byt, toto je pevnosť, bratku...“
Franka zamrazilo. Mrazila ho relatívnosť všetkého. Tu guľomet, tam guľomet... preboha, ale proti komu? Proti tým ľuďkom, čo sa dolu tešia zo života? Aké „keby niečo“ tu ešte môže nastať. Tých „keby niečo“ predsa radikálne a navždy zmietla, ako sú všetci presvedčení, revolúcia! Na čo myslí predstaviteľ ľudu, ľudu, ktorý zvíťazil a vyniesol ho ako svojho k moci, keď hovorí tu guľomet, tam guľomet? Neverí tomu víťazstvu? Bojí sa? Čoho sa bojí, koho sa bojí?*

Slovenský jazyk a literatúra

Zadanie 2

1. Definujte pojem pop – poézia, určte jej špecifiká v porovnaní s „klasickou“ poéziou. S ktorými motívmi a témami sa v nej najčastejšie stretávate? Uvedte mená umelcov a názvy umeleckých skupín, ktoré spolupracovali na umeleckej realizácii vybranej ukážky. Ktoré z ukážok najviac zodpovedajú vašim názorom na život? Odôvodnite svoju odpoveď. Odôvodnite svoj výber. Vyhládajte spoločné motívy ukážok 3 a 4.

2. Porovnajte žánre: interview – diskusný príspevok – príležitostný prejav. Zaradte ich do funkčného jazykového štýlu. Uvedte komunikačné situácie, v ktorých sa môžu tieto útvary využívať. Ste delegátom slovenskej cestovnej kancelárie v Grécku. Pokazil sa autobus, ktorým ste sa mali spolu s hosťami presunúť na známu pláž. Oprava autobusu bude trvať približne dve hodiny. Oznámte udalosť hosťom, vyzvite ich, aby sa presunuli späť do hotela. Vo svojom príhovore sa pokúste uspokojiť hostí a navodiť atmosféru pohody. (minimálne 8 viet)

Ukážka 1

Daniel Hevier – Jeden kabát Jedna koža Jedna tvár

*Jeden kabát mám už niekoľko zím
proti vetru stále chodievam s ním
Má pár dier mám ho však rád
nemusel som ho prevracať*

Jednu kožu nosím už stovky dní

možno že som trochu viac zjazvený
Vpísané to nožom mám
že s kožou na trh chodievam

Snáď to stačí že už mám dost' sil
Sám si poviem raz že som tu žil

Jednu tvár som získal po rodičoch
smútok hnev Všeličo
Na čele pár ostrých čiar
Nestratím dúfam svoju tvár

Ukážka 2

Jozef Urban – Voda, čo ma drží nad vodou

Keby bolo niečo,
čo sa ti dá zniesť

okrem neba nado mnou
a miliónov hviezd,
tak by som to zniesol
vždy znova a rád
K tvojim nohám dobré veci
ako vodopád.

Chcem sa z teba napíť, šaty odhod' preč,
čo má byť sa stane,
tak cez moje dlane
ako čistý prameň teč.
Ak ťa ešte trápi smútok z rozhodov,
ono sa to podá
ty si predsa voda,
čo ma drží nad vodou.

Keby som mal kráčať sám a zranený,
šiel by som až tam, kde tvoje duša pramení

Keby som ten prameň našiel náhodou,
bola by to voda, čo ma drží nad vodou.

Môžeš zabudnúť, stačí, kým tu si,
iba d'alej buď, nič viac nemusíš.

Ukážka 3

Daniel Hevier – Kým vieš snívať

Viem na vlastných nohách stáť
a nič nemám dávno sľúbené.
Vždy sa dajú pozbierať
rozhádzané mince zo zeme.
Bez obáv mňa nepoblázni žiaden dav,
verím v múdrosť tvrdohlavých hláv.

Kým vieš snívať, tak máš nádej,
hádam príde, čo má prísť,
Šťastie si ťa nájde,
raz ho uvidíš.
Kým vieš snívať, tak máš náskok,
svoje túžby stále bráň.

Skúšaj kráčať s láskou
a nebudeš viac sám.
Neviem hlúpo poslúchať a žiť zo zvyku,
vietor v krídlach ešte stále mám.

*Sem-tam zbieram zauchá miesto dotyku,
pre iných však niečo viac znamenám.
Nie, ďakujem, o ľútosť nemám záujem,
strácam pierka, ale niečo viem.*

Ukážka 4

Kamil Petraj – Balada o poľných vtákoch

*Lakajú sa klietky rúk
pasce krásnych slov
Lakajú sa zradnej siete sľubov
Nad konármi hliadkujú
v modrom území
kde sa končí revír vrán a supov.*

*Nad tulákmi držia stráž
niet tam víťazov
Tak leť aj keď nevyhráš
nad zemskou príťažou*

*Kalendáre návratov
každý v krídlach má
V javoroch si tiché hniezda hnetú
Polia sú ich záhradou
strechou čierna tma
Nad ľudskými vtáčie cesty vedú*

*Nad tulákmi držia stráž
niet tam víťazov
Tak leť aj keď nevyhráš
nad zemskou príťažou
S nimi môžeš ísť tam kde hviezdy spat'
žiadne tiene zrád tam nie sú
S nimi môžeš ísť*

*Nežobru že chcú mať viac
ako dáva klas
Nemučí ich závist'
údel Kainov
Neženie ich blázon čas
neženie ich čas
Zem ich ľúbi svojou láskou tajnou*

Slovenský jazyk a literatúra

Zadanie 3

1. Vyvodte pojem divadelná hra. Uvedte charakteristické črty jej vnútornej kompozície – dejstvo, výstup. Predstavte po analýze diela W. Shakespeara Hamlet horizontálne členenie drámy – monológ, dialóg, autorská poznámka, replika.
2. Vysvetlite podstatu ohybných a neohybných slovných druhov. Vyhľadajte v ukážkach príklady na jednotlivé slovné druhy a určte ich kategórie a vetnočlenskú platnosť.

Ukážka č. 1

W. Shakespeare - Hamlet

*Byť, a či nebyť – kto mi odpovie
čo šľachtí ducha viac: či trpné znášať
strely a šípy zlostnej Šťasteny,
či pozdvihnúť zbraň proti moru bied
a násilne ho zdolať? Umrieť, spať -
nič viac, a namýšľať si, že tým spánkom
sa končí srdca bôľ a stovky hrôz,
čo sú nám súdené: tak umrieť, spať —
či v tom je méta našich túžení?
Spať - azda snívať - to nás zaráža,
čo prisnúť sa nám môže v spánku smrti,
keď unikli sme svetským krútnavám.
A človek zaváha - tie obavy
nám predlžujú strasti života.
Veď kto by znášal bič a posmech čias,
bezprávie tyranov a spupnosť pyšných,
Žihadla ohrdutej lásky, krivdu,
svojevôľu úradov a ústrky,
čo schopný od neschopných utríži,
keď poľahky je možné pokoj nájsť
jediným bodnutím: kto by sa vláčil
v pote tváre s bremenom života?*

...

HAMLET: Tak o čo ide, matka?
KRÁĽOVNÁ: Veľmi si ponižil dnes otca, Hamlet.
HAMLET: Veľmi ste ponižila otca, matka.
KRÁĽOVNÁ: Odpovedáš mi veľmi skúpo, Hamlet.
HAMLET: Spýtali ste sa veľmi hlúpo, matka.
KRÁĽOVNÁ: Čo je to s tebou, Hamlet?

HAMLET: A čo s vami?
KRÁĽOVNÁ: Zabudol si, kto som?
HAMLET: Nie, preboha!
Kráľovná. Žena manželovho brata.
A, žiaľ, ste navyše aj moja matka.
KRÁĽOVNÁ: Tak dobre, ja to nechám na iných.
HAMLET: Nie, sadnite si! Neodídem, kým
vám nenastavím také zrkadlo,
v ktorom si dovidíte na dno duše.
KRÁĽOVNÁ: Na čo sa chystáš? Chceš má hádam zabiť? Zabil ma!
Pomoc!
POLONIUS: (Za gobelínom.) Hej, pomoc! čo sa stalo? Pomoc!
HAMLET: Čo je to? Potkan? O dukát, že zdochneš!
(Bodne rapírom cez gobelín.)
POLONIUS: (Za gobelínom.) Zabil ma!
KRÁĽOVNÁ: Bože, čo si to spravil?
HAMLET: Netuším. Je to kráľ?
(Nadvihne gobelín a odhalí Poloniovo mŕtve telo.)
KRÁĽOVNÁ: Ach, aký prchký a krvavý čin!
HAMLET: Hej, matka. Takmer taký, ako zabiť
kráľa a vydať sa za jeho brata.
KRÁĽOVNÁ: Ako to - zabiť kráľa?
HAMLET: Ako vravím.

Slovenský jazyk a literatúra

Zadanie 4

1. Identifikujte epickú poéziu H. Gavloviča z hľadiska vonkajšej kompozície – nadpis, verš, strofa. Analyzujte jednotlivé naučenia – básne z pohľadu témy.
2. Vysvetlite pojem- jazyk, jazykový systém, funkcie jazyka a popíšte ich. Vymenujte jednotlivé jazykové štýly a predstavte ich základné znaky.

Ukážka č. 1

H. Gavlovič - Valaška škola mravív stodola

Bohatý má mnoho peněz a chudobný detí

*Jestli si chudobný rodič a máš dítek mnoho,
ani srdce ani mysli nezarmucuj z toho.*

*Přitahuj jich ku dobrému, dá jim Pán Bůh chleba,
neb každému žijícímu dáva, čo potreba.*

*Bohatý mívá peníze a chudobný dítky,
chudobný s svým pokolením naplní příbytky.
Z penízův nič nevyroste, z dítek budú lidé,
a skrze své pracování nedajú se bíde.*

*Když má boháč mnoho peněz, netřeba mu dětí,
nebo by se naučili rozkoše hledeti.
I tak podle skuslosti pánův rozmnožení,
většé v svete spůsobuje bídy a sůžení.*

Když sú dva ve zvade, nebud' ty třetí

*Nepchaj prsty medzi dvere, jak o prsty stojíš,
nevstrkuj se, kde se vad'á, jak se zvady bojíš.
Kde se vad'á dva vespolek, tretí nechtej býti,
neb se múžú proti tebe oba obrátiti.
Medzi dvoma zvadlivými tretí se raduje
to přísloví v dobrých vecách ne vždy se trafuje.
Bud' te temu, neb druhému nečo zlého poviš,
s jedným slovem nepřítela sobe ho zhotoviš.
Oni po chvíli se zmerá a přijdú k svornosti,
a ty snad u oboch budeš v opovrženosti.
Nezastávaj ve vadení bratra ani strýca,
bud' v pokoji; nech se vadí, koho mrzí štica.*

Slovenský jazyk a literatúra

Zadanie 5

1. Charakterizujte ideové princípy v Predspeve Slávy dcera od J. Kollára a charakterizujte význam diela v slovenskej literatúre. Vysvetlite podstatu časomerného prozodického systému. Pri hlasnom čítaní napodobnite rytmus časomerného verša a nájdite kontrast a paradox v ukážke.
2. Zdôvodnite podstatu porovnávania slovenského a českého jazyka. Vysvetlite hláskoslovné rozdiely medzi obidvoma jazykmi. Pomôžte si vybranými ukážkami.

Ukážka č. 1

Ján Kolár – Slávy dcera

PREDZPĚV

*Aj, zde leží zem ta před okem mým slzy ronicím,
někdy kolébka, nyní národu mého rakev.
Stůj, noho! posvátná místa jsou, kamkoli kráčíš.
k obloze, Tatry synu, vynes se, vyvýše pohled,
neb raději k velikému přichyl tomu tam se dubisku,
jenž vzdoruje zhoubným až dosaváde časům.
Však času ten horší je člověk, jenž berlu železnou
v těchto krajích na tvou, Slavie, šji chopil.
Horší nežli divé války, hromů, ohně divější,
zaslepenec na své když zlobu plémě kydá.
Ó věkové dávní, jako noc vůkol mne ležící,
ó krajino, všeliké slávy i hanby obraz!
Od Labe zrádného k rovinám až Visly nevěrné,
od Dunaje k hltným Baltu celého pěnám;
krásnohlasý zmužilých Slovanů kde se někdy ozýval,
aj, oněměl' už, byv k úrazu zášti, jazyk.*

...

*Nepřipisuj svaté jméno vlasti
krají tomu, v kterém bydlíme,
pravou vlast jen v srdci nosíme,
túto nelze bít ani krásti:
dnes neb zítra vraha zemi másti
a lid v jarmě jeho vidíme,
přece, když se duchem spojíme,
vlast je celá v každé svazku části.
Vzácný ovšem citu nevinnému
jest i háj ten, řekla, chalupa,
kterou praděd nechal vnuku svému:
ale meze vlasti nerozborné,
jichž se bojí tknouti potupa,*

jsou jen mravy, řeč a myslí svorné.

...

*„Až od Babej hory, v rúchu tieňov, synu,
odkaz vlasti prichádzam ti dať-
odpovedz, ak nemá vajatať:
čo miluješ viacej, svoju vlasť, či Mínu?“*

*„Som odtial', kde vody, ktoré poznáš, plynú,
tri dni šípy brúsila si mať.
Hovor, lebo istotu chce mať:
Čo miluješ viacej, svoju vlasť, či Mínu?“*

*Polnoc bije. Z Iôžka vstávám. Nevie, ktorým
smerom mám ísť s čistým svedomím,
tam meč, tu šíp, ona tu, tam domovina.*

*Mlčím, váhám - vtom do hrude ruku vnorím,
srdce vyrvem z nej a rozlomím:
„Berte,“ vravím. „ Vlasti pol, pol tebe, Mína.“*

Slovenský jazyk a literatúra

Zadanie 6

1. Vysvetlite pojmy humor, satira, paródia. Uved'te literárne diela, v ktorých sa uplatňujú, a ich autorov. Vyberte z ukážok 1 až 3 jednu, ktorá je príkladom paródie. Odôvodnite svoj výber.

Sformulujte vlastnými slovami, na akom princípe je založený humor v ukážkach 1 až 3. Ktorý druh humoru je vám osobne blízky? Odôvodnite svoju odpoveď. Povedzte, ako sa nazývajú literárne žánre, v ktorých je centrom divákovej (čitateľovej) pozornosti humor.

2. Charakterizujte jazyk ako systém dorozumievacích prostriedkov. Vysvetlite pojem komunikácia, vymenujte jej formy. Vysvetlite funkciu piktogramov. Kde sa s nimi najčastejšie stretávajú? Nakreslite jeden piktogram. O čom informuje?

Ukážka 1

Hospodine, pomiluj ny

*Hospodine, pomiluj ny!
Jezukriste, pomiluj ny!
Ty, spase všeho mira,
spasiž ny i uslyšiž,*

*Hospodine, hlasy naše!
Daj nám všem, Hospodine,
žizň a mir v zemi!
Krleš! Krleš! Krleš!*

Ukážka 2

Mikuláš Kováč – Múzeum (úryvok)

*Za veľkým
studeným sklom
kopia sa vlasy ľudí:*

*šedivé vlasy
starého remeselníka,
plné prachu,*

*čierne vlasy ženy,
previazané
belasou stuhou,*

*zlaté vlasy dievčatka
a na nich
červený motýľ.*

*Kdeže ste odišli,
ostrihani ľudia?*

*Za veľkým
studeným sklom
vychudnuté tašky,
kufriky papierové:
Szabados János,
Budapest,
Pierre Fontaine,
Marseille,
Svoboda Jiří,
Olomouc.*

*Kdeže ste odišli,
ľudia s prázdnyimi rukami?*

Ukážka 3

Štefan Moravčík – Vianočná britva

*Spievajú nám kuvici
mne a mojej kurvici.*

*Z neba padá sladké hložie,
rozkrájané srdce Božie,
rozrezané britvou úzkou
na milión nahých kúskov.*

*Medzi mužom a ženou
nitku nepretiahneš.
Britvu áno.*

Slovenský jazyk a literatúra

Zadanie 7

1. Objasnite pojem sociálny román. Analyzujte autorskú koncepciu. Kukučínovho románu *Dom v stráni* a charakterizujte stvárnené literárne postavy. Na základe analýzy diela verbalizujte čitateľský zážitok a pokúste sa prezentovať svoje stanovisko.
2. Vysvetlite pojem štylistika, vymenujte štýlotvorné činitele a ich pôsobenie pri tvorbe jazykových prejavov.
Ste učiteľkou materskej školy. Privítajte rodičov na začiatku divadelného predstavenia, ktoré si pre nich pripravili deti pri príležitosti Medzinárodného dňa detí. (minimálne 6 viet)

Ukážka č. 1

M. Kukučín – *Dom v stráni*

„Môj Mate, ty sa máš čo žalovať?“ zvolala ona ešte vždy prestrašená s výčitkou. „Či som ja na vine?“

„A kto je vina?“ rozhoril sa zase on, oči sa mu zas zaiskrili, keď sa stretli s jej pohľadom. „Kto nás má predchodiť dobrým príkladom, nás nízkych, ktorí sa prpleme v čiernej zemi od svitu do mraku, aby sme nezahynuli od hladu a aby si našli hospodári mohli hovieť v pohodlí? Oni majú svietiť nám, ktorí nemáme kedy pozdvihnúť oči k výšinám... A čo vidíme? Práve z ich domov vychodí hniloba, smrad a skaza a šíri sa do našich tichých chalúp, do našich čistých rodín. Kto je na vine, že vaši rozbujarení synovia idú pred náš chrám boží pokúšať naše dcéry a mladé ženy? Nemožno nasilu - nemožno, lebo dieťa odrástlo bez bázne Božej, nemá nad sebou pána, ani hospodára. Každá chútka musí byť splnená, nič sa mu nemôže odoprieť. Napomenutie, výstraha, alebo i trest - nie, na to sú nie panskí rozmaznanci! Treba im popustiť - nech špinia, šliapu česť, prznia, trhajú sväté zväzky! Ó páni, povedzte, kam nás to povedie? Ako budete žiadať poslušnosť od nás, keď nemôžete dať uzdu svojim náruživostiam? Vaši synovia nevedia stavať hranicu svojej roztopašnosti: ako stavajú hať naši synovia svojej závidia a rozhorčenosti? A či nám je súdené, že pôjdeme, vy a my - na nože?“

...

Pri druhej - aký rozdiel! Jej dievka sa pohybuje nenútene, akoby tu bola doma - ona tam zas ani čo by bola sputnaná ... „Ba či ozaj vie!“ Myslí sama v seba. "A hádam ešte nevie, kuriatko moje. Ak vie, toto by bolo pekné od neho. Veľmi pekné - ozajstná de Welleschi! Oh, krv sa nezatají nikdy - darmo je to – ver, nikdy!“

"Ani ma možno nespoznáš," prehovorila svojim milým hlasom ku Katici, ani čo by boli priateľky. „Vídala som ťa, keď si chodila do školy. A pozdejšie,“ tu sa zasekla a doložila: „pozdejšie som nebola doma...“ Chcela v prvú chvíľu povedať, že ju videla v meste, s košíkom na ruke, dakoľko ráz, keď vyšla s druhými chovanícami na prechádzku. No nechcela ju ponížiť a priviesť do rozpakovať, ju aj kohosi druhého. Jeho i uraziť, keby mu napomenula, že jeho nádejná bola slúžkou v meste...

"Oj, poznám ťa - vás veľmi dobre, od malička," odpovede Katica chvatne; rada je, že má sa čoho chytiť a vyplávať z rozpakov a hrozného polohenia. "I v meste som vás videla. Dva rázy, keď ste boli na prechádzke..."

No Katica zamĺkla odrazu. Zdá sa jej, že nemala spomenúť mesto a službu. Tu je v

spoločnosti, kde sa jej bude onedlho pohybovať ako gazdinej: nepatrí sa spomínať svoju službu...

Slovenský jazyk a literatúra

Zadanie 8

1. Vysvetlite pojem psychologický román. Konkretizujte svoj výklad pri analýze románu J. Mak od J. C. Hronského. Vysvetlite myšlienkovú a estetickú zameranosť diela a pokúste sa o subjektívne hodnotenie na základe čitateľského zážitku.
2. Charakterizujte úvahu ako slohový útvar. Vymenujte najmenej tri žánre, v ktorých sa uplatňuje sa úvahový slohový postup. V ktorom jazykovom štýle sa nevyskytuje úvahový slohový postup? Odôvodnite svoju odpoveď.

Ukážka č. 1

Jozef Cíger – Hronský – Jozef Mak

- *Tu si Jozef Mak? Tu. Neskoro som sa dostal k tebe na na návštevu. Nemám už nič. Od večera chodím medzi tichými ľuďmi a všade niečo prosili odo mňa, do svitania neostalo mi nič. Všetko som rozdal, čo som mal. Ale, Jozef Mak, narodil si sa a nik ťa nečakal okrem materinho strachu, nik ťa nevítal, neobdarúval, nuž dám ti aspoň to, čo ešte mám. Dávam ti ukrižované ruky, tie mi ostali z tejto noci. Vezmi si ich a nehľadaj k nim ústa ani potom, keď budeš ľuďom rozumieť a keď ťa budú chcieť nahovoriť, aby si si ústa od niekoho požadoval.*

Ukážka č. 2

J. B. P. Molière - Lakomec

ŠTVRTÉ DEJSTVO

ZLODEJ! Zlodej! Vrah! Mordár! Spravodlivosť, ó, spravodlivé nebesá! Som stratený. Som zavraždený. Krk mi podrezali. Ukradli mi moje peniaze. Kto to mohol byť? Kde sa podel? Kde je? Kde sa skrýva? Čo robiť, aby som ho našiel? Kde utekať? Kde neutekať? Nie je tamto? Nie je tuná? Kto si? Stoj! (Chytí sa sám za ruku.) Vráť mi moje peniaze, oplan!... Ach, veď som to ja. Už sa mi z toho rozum múti. Už ani neviem, kto som, kde som, čo robím. Jaj, jaj, moje úbohé peniaze! Moji drahí priatelia! Ozbijali ma o vás. A keď mi vás vzali, stratil som svoju oporu, svoju útechu, svoje potešenie. Všetkému je koniec. Už nemám čo hľadať na svete. Bez vás mi žiť nemožno! Už mi je amen, nevládzem ďalej, to je môj koniec, moja smrť, môj hrob! Nieto tu nikoho, čo by ma vzkriesil, čo by mi vrátil moje drahé peniaze, alebo mi aspoň prezradil, kto ich vzal? Ha, čo vravíte? Nikto nič! Nech to už ktokoľvek urobil, musel paromovsky striehnuť na vhodný čas. Vybral si práve chvíľku, keď som hovoril so svojím nezdamným synom. Preč odtiaľto! Idem po policajtov a dám na škripec natiahnúť všetkých, čo sú v dome, slúžky, sluhov, syna, dcéru a naostatok aj seba.

Ukážka č. 3

František Švantner- Nevesta hôľ

Priviedli dva kone. Jedného pre mňa, jedného pre Zuzanu a pomohli nám vysadnúť. Všetko urobili obratom ruky. Nepocítil som nijaké násilie. Bol som úplne spokojný. Cacha, akúže som si ešte želal mať svadbu? Štyri regimenty kozákov so svojimi atamanmi robili mi čestný sprievod. Hoja hoj. Povetrie sa zatriaslo, akoby sa oň víchry ruvali, hory zručali a moja duša sa stočila do klobôčka. Pekný rehot tisícich konských papúl a divý rev tisícich chlapeckých hrdiel zlieval sa do jednej ohlušujúcej melódie, prapodivnej svadobnej piesne, ktorá vústila do priestorov širočizným a strhujúcim tokom. Hohóóój. Prudký vietor podchytil mi kabát a nafúkal košeľu. Zem, ako priestranná šedivá plachta, zakvačená na štyroch koncoch a previsnutá do hlbín, vzdula sa a padala. Povedľa sa mihli hory, hole, balvany, veľké kvádre, tľapkavé skaly, holé i potiahnuté lišajnikom. Zostupovali a zošmykovali sa ani na čiernom súkne. Občas vystrčil spomedzi nich hlavu prekvapený hvizdák. Gúľal očkami, zapískal na výstrahu a mykol do diery.

Jozef Gregor Tajovský- Apoliena

Prišla; lenže aká!

Nie to, že bolo dievča z hôľ a sedliačťa, ale že malo vraj pätnásť rokov a bolo len ako päť. Taký krč opálený a ruky ako zápalky. Oči ako plánky, a ono zelené, biedne, začuchrané, hluché.

Pani by ho ani nebola vzala, ale jeho mat' prosila, že sa ono spraví a že pláca – aká bude; len na nejaké hábočky aby si vyslúžilo.

S Apolienou, či – ako sme ju my prezvali – s Polenom sme sa chytro skamarátili, ale zato musela obsluhovať spočiatku ešte i nás. Ak nám niečo kázali, čo ktorý z toho mohol, rád potisol na ňu. A ona, sprosták, všetko spravila, a keď bolo zle, i nás vytĺkli, vyhrážali sme sa jej, nadúvali proti nej líca, buchnátovali ju, alebo rozvrteli na dvorci – a pustili.

Slovenský jazyk a literatúra

Zadanie 9

1. Vymedzte pojmy spoločenská a ľúbostná lyrika a dokumentujte to na tvorbe A. Sládkoviča a J. Smreka. Analyzujte básnickú skladbu Marína, v nej funkciu básnického protikladu a vysvetlite lyrické posolstvo skladby.

2. Definujte pojmy zvuková a grafická stránka jazyka, fonetika a fonológia. Správne prečítajte ľubovoľnú strofu z nasledujúcich ukážok. Charakterizujte základné pravidlá slovenskej výslovnosti na konkrétnych príkladoch.

Ukážka č. 1

A. Sládkovič – Marína

73

*Chcel bych vás objat', kraje rodiny!
Náručie úzke, šíry cit:
jak mi je sladko v ňadrách Maríny
objatie vaše pocítiť!
Jak mi je blaho nič, nič nežiadať,
z objemu v objem naveky padať,
troch nebies slasti prijímať!
Vlast' drahú ľúbiť v peknej Maríne,
Marínu drahú v peknej otčine,
A obe v jednom objímať!*

41

*Možno mi tvojich úst sa odrieknuť,
možno mi ruky nedostať,
možno mi v diaľky žiaľne utieknuť,
možno mi nemilým ostať,
možno mi ústam smädcom umierať,
možno mi žialiť v samote,
možno mi život v púšťach zavierať,
možno mi nežiť v živote,
možno mi seba samého zhubiť: -
nemožno mi ťa neľúbiť! –*

72

*Slovensko mladé, rodisko moje
aj mohyla mojich kostí!
v tebe mám pekných obrazov dvoje
a dvoje veľkých ľúbostí! -
Ako je krásna tá moja deva,
aká k nej ľúbosť vo mne horieva:
tak ty a k tebe, otčina!
Ako tys' pekná, krajina moja,
ako mladistvosť milá mi tvoja:
tak pekná, milá Marína!*

Ukážka č. 2

J. Smrek – Básnik a žena

*Dumám: „čo poskytnúť vie jedna žena
tým, ktorí pochopili kúzlo lásky...“
Čo poskytnúť vie žena? Ved' to práve!
Počul som o tom, a i sám to cítim,
že láska najistejšie vedie žitím,
cez more Rudé, ale predsa k sláve!*

*A lásku máme v ženách stelesnenú.
Preto sa koria im i ľudia hmoty,
nie iba básnici a idioti.
Celý svet miluje a vzýva ženu.
Lež básnik nadovšetko.*

Ukážka č. 3

J. Smrek – U nás

*Tam u nás, kde v tóni brál a sosien,
objíma s ovsom krotkým bledá raž,
nechal som srdce svoje zasadené
pod balvan žulový : tu bdi a stráž !*

*Ak viera ešte vždycky divy tvorí
a plameň milovania darmo nezhára,
tak možno stane sa, že brázdy rolí
z celého drahého mi chotára
jak lúče zbehnú sa ta k srdcu môjmu
a spod balvana nad ním tryskne Nil,
čo zaleje ich tak, že šťastne k nebu
vztýči sa na roličkách každá byl'.*

Slovenský jazyk a literatúra

Zadanie 10

1. Urobte štylisticko-lexikálnu analýzu a významovú interpretáciu básní S. Chalupku *Mor ho!* a J. Bottu *Smrť Jánošíkova*. Identifikujte vonkajšiu kompozíciu diel.
2. Definujte pojmy štylisticko-príznakové slová. Uveďte príklady na neologizmy, archaizmy, historizmy. Zastarané slová v ukážkach nahraďte neutrálnymi výrazmi.

Ukážka č. 1

Samo Chalupka - Mor ho!

*Zleteli orli z Tatry, tiahnu na podolia,
ponad vysoké hory, ponad rovné polia,
preleteli cez Dunaj, cez tu šíru vodu,
sadli tam za pomedzím slovenského rodu.*

*Duní Dunaj a luna za lunou sa valí:
nad ním svieti pevný hrad na vysokom brali.*

*Pod tým hradom Riman-cár zastal si táborom:
belia sa rady šiatrov ďalekým priestorom.
Pokraj tábora sedí cár na zlatom stolci,
okol neho cárska stráž, tuhí to paholci,
a pred cárom družina neveliká stojí:
sú to cudzí víťazi, každý v jasnej zbroji.
Pobelavé kaderie šije im otáča,
modré oči ich bystro v okolo si páča.
Rastom sú ako jedle, pevní - ani skala:
zdalo by sa ti, že ich jedna mater mala.
Krásna zem -jej končiny valný Dunaj vlaší
a Tatra skalnou hradbou okol nej sa väzí:
tá zem, tie pyšné hory, tie žírne moravy:
to vlasť ich, to kolíska dávna synov slávy.
Slovenský rod ich poslal, zo slávneho snemu,
aby išli s pozdravom k cárovi rímskemu.
Oni čelom nebijú, do nôh nepadajú:
taká otroč neznáma slovenskému kraju.*

Ukážka č. 2

Ján Botto – Smrť Jánošíkova

*Horí ohník, horí na Královej holi.
Ktože ho nakládol? - dvanásti sokoli.
Dvanásti sokoli, sokolovia bieli,
akých ľudské oči viacej nevideli!
Dvanásti sokoli, sokolovia Tatier,
akoby ich bola mala jedna mater;*

*Jedna mater mala, v mlieku kúpavala,
zlatým povojníčkom bola povýjala.
To sa, chlapci, to sa jak oltárne sviece,
keď idú po háji, celý sa trbliece.
Košíelky zelené, striebrom obrúbené,
klobúčky obité, orlom podperené;
valaška, karabín a pištoliak dvoje:
to sa, chlapci, to sa, potešenie moje! –
Keď vatru rozložia na hronskom pohorí:
v dvanástich stoliciach biely deň zazorí.
A keď si od zeme chlapci zadupkajú:
dvanástim stoliciam žilky zaihrajú.
Hoj, a keď nad hlavou palošík im blysne:
to až hen v Budíne srdce pánom stisne!*

Slovenský jazyk a literatúra

Zadanie 11

1. Charakterizujte krátky epický žáner- poviedku. Vysvetlite odlišnosti viazanej a neviazanej reči v texte. Vysvetlite všeobecný model vnútornej kompozície v dejovej osnove poviedok M. Kukučina *Keď báčik z Chochoľova umrie* a J. G. Tajovského *Maco Mlieč*.
2. Definujte pojem slovná zásoba. predstavte niektoré druhy slovníkov a ich funkciu. Nájdite a objasnite pojmy syntéza, komparácia, sujet, marketing.

Ukážka č. 1

Martin Kukučín – Keď báčik z Chochoľova umrie

Pán Aduš voviedol Ondreja do záhrady. Za sypárňou bolo ohradené štvorhranné miesto. Ohrada nová, tmavočerveno natretá. To bolo jediné v celom gazdovstve, na čom sa dalo vidieť, že pečuje oň starostlivá ruka. V ohrade stáli štyri jasene, vysoké, hrubé, rovné ako svieca. Sám Ondrej musel sa priznať, že nevidel v svojom živote takých jaseňov. Desiatku boli hodny otcu-materi. V ohrade pod jaseňmi boli - hroby, štyri hroby. Ležali rad radom, zanesené snehom. Nad prvými dvoma vypínal sa spoločný kamenný náhrobok.

„Pod týmto kameňom leží môj starý otec a stará mať,“ riekol pán Aduš vážne, zložiac klobúk: „Tuto zase moji rodičia, bez kameňa. Toto miesto si vyhlíadal sám starý otec, ohradil, i tieto jasene zasadil. Jasene sú nie moje. Nemôžem ich predať.“

...

K tomu, čo si predstavujeme pod slovom „kaštieľ“, nechýbalo nič, iba kaštieľ. Dvor bol tu: dlhý, široký, obohnatý plotom, miestami deravým. Za dvorom sa otváral ďaleký výhľad do snehom zaneseného poľa a končil sa na samom okraji horizontu reťazou hôr, ktorých tmavá zeleň, pokrytá čerstvým snehom, bola ako cukrom posypaná. Aleje nevidno žiadne, ani nové, ani staré. Možno preto sa zdá dvor a okolie Ondrejovi také pusté a smutné. Takzvané hospodárske stavby svedčili o úpadku; slabé strechy sa uhýbali pod ťarchou čerstvého snehu. Kam oko padne, všade bieda, rozklad, hniloba... Popri chodníku, ktorým sa šlo od potoka, tiekol jarok hnojovky – končil sa tam v potoku. Vľavo sa čnejú do výšky chlapa múry od zeme: nie sú to zrúcaniny starého hradu, ale, ako vidno, nová stavba, začatá snád' pred rokmi, vytiahnutá až po obloky. Široké základy ukazujú, že mal na nich stáť pohodlný zemiansky domec - ale nepokryté múry žalujú, že kto ich zakladal, zabudol nazrieť do svojej peňaženky.

Ukážka č. 2

Jozef Gregor- Tajovský- Maco Mlieč

Ja vlastne nemusel som sa pustiť ani do reči so starým Macom, len sucho rozpovedať jeho históriu, nakoľko ju znám. Ale aby ste nepovedali, že vymýšľam, radšej som sa zastavil minulej jesene pri ňom na medzi, aby ste z jeho vlastných úst počuli, ako sa má, že je so službou, a plácou a celým svojím životom spokojný a hrdý na svoju sluhovskú vernosť a prácu, za ňu sa mu už vyše štyridsať rokov dajú každý deň najesť, vypiť, pofajčiť a má sľúbenú opateru do smrti, či bude vládať robiť, alebo nie a po smrti slušné zahrabanie.

Starý Mliečnik ako osemnásťročný prišiel k majetnému sedliakovi za paholka ku koňom. Otec jeho valaštil, nuž aj malý Maco bol pri otcovi do sedemnásteho roku honelníkom, a potom pod' do lepšej, väčšej služby za paholka k mladému gazdovi. (Tohto otec tak náhle zomrel,

nuž mať chytro oženila devätnásťročného jediného syna a gazdovali.) Mladý Mlieč bol mocný, robotný ako koník. Povrávali ľudia, že to preto, že bol od rodu trocha nasprostastý a aj hluchý.

Prezvali ho teda dievky, ako do dediny prišiel a počínal ich ako druhí paholci naťahovať – Mliečnikom, už neviem, či preto, že bol krátky, široký hrdla nič - ako by ho z pňa odťal.

...

Gazda mal už aspoň šesťdesiat rokov, lenže sa nedal s Macom ani porovnať. Bohatý, doprial si, nič nerobil, pešo nevyšiel ani do poľa, nuž mal brucho ani súdok a tvár ako mesiac za splnu a na Macovi iba ohorená, čierna, chlpatá kožka na širokých, veľkých kostiach, čaptavá noha a dokrvavené prsty na rukách.

„A plácu, že akú máte?“

„Peňazí?“

„Hej,“

„A len tak, čo potrebujem: na tabak, švibalky a ...“

a načože sú mi teraz? I tak by som ich užiť nemohol. Ženy, deti nemám... A gazda sľúbil, že ma opatrí až do smrti, či budem vládať niečo robiť, alebo nie, s akousi hrdosťou odpovedal starý Mliečnik, že má také zásluhy.

...

Slovenský jazyk a literatúra

Zadanie 12

1. Charakterizujte epický žánr novela. V diele B. S. Timravy Ťapákovci objasnite chronologický princíp epickej kompozície.
2. Charakterizujte pojmy slohový postup a slohový útvar. Popíšte ich a konkretizujte na jednotlivých ukážkach.

Ukážka č. 1

B. S. Timrava: Ťapákovci

Nastala jar. Lúče slnca otepleli; zohriata zem vydáva paru a vôňu. Povetrie je klzké, štáby hladilo, a plné sviežosti. Tráva na lúkach sa tisne von, pri potokoch začínajú pučať vrby a rakyty. Ľud sa chvatom berie do jarných prác. Cez zimu každý oddychoval, preležané údy sa žiadajú na čerstvé povetrie do poľa. Tváre sa v slnci omaľujú na červeno, oči prijímú bystrý a smelý svet.

Iba u Ťapákov po dvore postávajú chlapi a nemôžu zo seba striasť zimnú lieň. Nemôžu sa nahútať, či dnes ísť začať oračku, či nie. Role síce túžia už za pluhom – no nie je piatok, ale streda. U Ťapákov však odjakživa v iný deň nezačínali práce. V minulý piatok nemohli orať, bolo primokro, treba šetriť slabo prezimovaný statok, ale ak budú čakať do piatku, zatvrdne zem. Maliby teda ísť, ale či to bude dobre, či sa vydará, keď začnú prácu v iný deň? Či tu bude požehnanie...?

U Ťapákov je veľa národa. Štyria bratia so ženami a deťmi, piaty najmladší, Mišo je ešte mládencom. Jedna dievka, Anča, tridsaťročná – nevydatá. Nevydala sa – je mrzáčkou. Ešte

v detstve jej lámka telo pokazila. Nechodí, len na dlaniach a kolenách čo sa vláči po chyži. Po drien je pekná: tvár ma dosiaľ krásnu, ale nohy si vystrieť nemôže.

Ukážka č. 2

Prvá pomoc

Bodnutie včelou, osou alebo sršňom je veľmi bolestivé. V mieste vpichu sa môže vytvoriť červený, bolestivý a páliaci opuch. Niektorí ľudia reagujú na bodnutie hmyzom precitlivene, alergicky. Majú pocit mrazenia, cítia nevoľnosť, ba môžu sa dusiť. Po väčšom bodnutí rýchlo upadajú do šoku.

Postihnuté miesto ochladzujeme ľadom alebo studeným obkladom. Ak máme poruke pinzetu, žihadlo ňou vytiahneme. Neustále sledujeme, či postihnutý dobre dýcha a či nestráca vedomie.

Najnebezpečnejšie je bodnutie do ústnej dutiny (jazyka, hltana, hrtana, priedušnice, pažeráka), pretože na týchto miestach veľmi rýchlo opuchne sliznica, čo môže spôsobiť dusenie. Vtedy treba bezodkladne vyhľadať lekársku pomoc. Postihnutému človeku dáme cmúľať ľad a priložíme mu na ranu studený obklad.

Ukážka č. 3

Jozef Gregor Tajovský – Jozef Mak

Za čas sa ešte držal ako mládelec, holil si celú tvár, vlasy si mastil, začesával a dával podstrihovať. Ale keď mu prešlo tridsať rokov, čím ďalej, tým viac sa zanedbával. Neumýval sa, iba keď ho gazdiná alebo dievky od stola zahnojeného oddurili. Nečesal sa, a len keď mu vlasy plecيا viseli, vzal rajnicu, založil na hlavu a podstrihol si ich sám, aby nemusel dva groše platiť. Ruky utieral o nohavice alebo klobúk alebo klobúk, a krpco ani nevyzúval, iba keď ho niečo omínalo alebo keď bolo treba prišit'. Keď išiel do mesta, zahodil na seba čiernu huňu, a tá všetko zakryla...

Ukážka č. 4

Aký dopad majú kompozičné princípy na recipienta diela Franza Kafku Premena? (Žiacka práca)

Medzi najvýznamnejších autorov dvadsiateho storočia bezpochyby patrí aj Franz Kafka, svetoznámy prozaik židovského pôvodu, ktorý väčšinu svojho života prežil v Prahe. Kafka vyštudoval právo, ale prakticky celý život pracoval v poisťovni. Fakt, že ho práca nenapĺňala, ba naopak, ubíjala, na ňom aj na jeho dielach zanechal silné stopy. Rovnako ho poznačil aj napätý vzťah s otcom, ktorý od syna očakával čosi celkom odlišné od toho, čo si on sám prial. Kafku charakterizujú aj problematické spoločenské vzťahy, menovite vzťahy so ženami. Bol plachý, nepochopený, trpel depresiami a celý život bol chorľavý. Všetky tieto vplyvy sa veľmi veľkou mierou podieľajú na zvláštnej atmosfére, ktorá je typická pre jeho diela. Vyskytujú sa v nich najmä motívy opustenosti, odcudzenosti, strachu, bezmocnosti a nevyriešených komplexov.

Slovenský jazyk a literatúra

Zadanie 13

1. Definujte základné charakteristiky drámy. Vysvetlite pojem komédia – veselohra. Urobte analýzu komédie Lakomec od J. B. P. Moliéra a objasnite pojmy charakterový typ, situačný a slovný humor, hyperbola.
2. Definujte základné znaky administratívneho štýlu. Vymenujte jeho útvary a charakterizujte ich. Zhotovte text úradného listu – žiadosť – Povolenie neskoršieho príchodu do školy.

Ukážka č. 1

J. B. P. Moliére – Lakomec

VALÉR: Ach, pán Harpagon, také nadávky som si nezaslúžil. Je pravda, že som sa proti vám prehrešil, ale azda sa dá moje previnenie ospravedlniť.

HARPAGON: Čo, ospravedlniť? Takú zákernosť? Taký ohavný zločin?

VALÉR: Prosím vás, len sa nehnevajte. Keď ma vypočujete, uvidíte, že nešťastie nie je také veľké, ako ho maľujete.

HARPAGON: Že nešťastie nie také veľké, ako ho maľujem? Ech, ty naničhodník, veď je to moja krv, môj život!

VALÉR: Vaša krv, pán Harpagon, sa nedostala do zlých rúk. Som z takej rodiny, že jej hanbu neurobím, a konečne nestalo sa nič také, čo by som nemohol napraviť.

HARPAGON: Veď práve to chcem. Tak mi rúče vráť, o čo si ma obral.

...

ZLODEJ! Zlodej! Vrah! Mordár! Spravodlivosť, ó, spravodlivé nebesá! Som stratený. Som zavraždený. Krk mi podrezali. Ukradli mi moje peniaze. Kto to mohol byť? Kde sa podel? Kde je? Kde sa skrýva? Čo robiť, aby som ho našiel? Kde utekať? Kde neutekať? Nie je tamto? Nie

je tuná? Kto si? Stoj! (Chyti sa sám za ruku.) Vráť mi moje peniaze, oplan!... Ach, veď som to ja. Už sa mi z toho rozum múti. Už ani neviem, kto som, kde som, čo robím. Jaj, jaj, moje úbohé peniaze! Moji drahí priatelia! Ozbíjali ma o vás. A keď mi vás vzali, stratil som svoju oporu, svoju útechu, svoje potešenie. Všetkému je koniec. Už nemám čo hľadať na svete. Bez vás mi žiť nemožno! Už mi je amen, nevládzem ďalej, to je môj koniec, moja smrť, môj hrob! Nieto tu nikoho, čo by ma

vzkriesil, čo by mi vrátil moje drahé peniaze, alebo mi aspoň prezradil, kto ich vzal? Ha, čo vravíte? Nikto nič! Nech to už ktokoľvek urobil, musel paromovsky striechnuť na vhodný čas. Vybral si práve chvíľku, keď som hovoril so svojim nezdarným synom. Preč odtiaľto! Idem po policajtov a dám na škrepec natiahnúť všetkých, čo sú v dome, slúžky, sluhov, syna, dcéru a naostatok aj seba.

Ukážka č. 2

Jaroslav Hašek – Osudy dobrého vojáka Švejka za světové války

V době, kdy lesy na řece Rábu v Haliči viděli utíkat přes Ráb rakouská vojska a dole v Srbsku rakouské divize jedna za druhou dostávaly přes kalhoty to, co jim dávno patřilo, vzpomnělo si rakouské ministerstvo vojenství i na Švejka, aby pomohl mocnářství z bryndy.

Švejk, když mu přinesli vyrozumění, že se má za týden dostavit na Střelecký ostrov k lékařské prohlídce, ležel právě v posteli, stížen opětně revmatismem.

Paní Müllerová vařila mu v kuchyni kávu.

„Paní Müllerová,“ ozval se z pokoje tichý hlas Švejkův, „paní Müllerová, pojdte sem na chvíli.“

Když posluhovačka stála u postele, řekl Švejk opět takovým tichým hlasem:

„Sedněte si, paí Müllerová.“

Ukážka č. 3

Ivan Bukovčan – Kým kohút nezaspieva

DRUHÉ DEJSTVO Tretí výstup

Tulák: Proti násiliu má človek iba jednu šancu...

Tomko: A tá šanca...?

*Tulák: Chlapec to povedal. Ostať človekom... Nestať sa handrou. Zachovať si dôstojnosť...
A svoju ľudskú tvár.*

Uhrík: A smiem sa opýtať – čo mi to pomôže? Zachovám si tvár – a prídem o hlavu! Bez tváre sa dá žiť – ale bez hlavy nie, ty blázon...“

Šustek: Nie! Proti násiliu nemá človek nijakú šancu!

Tomko: Nijaké násilie nie je trvalé... A napokon sa pohltí samo v sebe... a sebou samým, tak učia dejiny!

Uhrík: Nepočuj, kriste, nie ste v škole! Nemáme čas... O tri hodiny svitá...!

Pani: Ešte tri hodiny... možno sa ešte...

Uhrík: Do rána sa už nie nestane! Je čas... chystať sa na najhoršie!

Šustek: Aspoň ten jeden z nás.

Tomko: A kto? – Vy, pán doktor?

Šustek: Je nás tu desať, pán učiteľ...!

Starec: Je napísané v evanjeliu sv. Matúša. A keď jedli, povedal: Amen, varím vám, jeden z vás ma zradí. Tak už nečakajte... nech sa slovo stane skutkom... Zradme už jedného z nás...

Nech už deväť Judášov vydá nevinného...

Ukážka č. 4

Milo Urban – Živý bič

„Kto sa bojí?“ vyskočili Okolickému hrdlom predkovia. Pánovite sadli do klzkých očí a čakali, kedy ten sedliak, to hovädo, kľakne pred nimi a zaprosí o odpustenie.

Ale hlavajova tvár bola jasná, istá a chrbát pevný. Jeho oči viseli nad Okolickým ako dve smelé, slobodné slnká a ústa opovržlivo sa stiahli, keď povedal:

„Vy!“

*Okolický vtedy triasol sa už rozčúlením na celkom tele. Vstať však nemohol, nevládal. Prevrátil sa len nabok a zlostne vysotil zo seba:
„Tak aby si vedel, sedliak, tvoja žena bola pri mne.“
„Predsa...“ riekol Hlavaj zamyslene.
Okolickému sa zdalo, že Hlavaj mu nevarí, preto zdôraznil:
„Bola...“
Potom doložil:
„A sama sa mi ponúkla.“
Nie, to nemohla byť Eva Notár cigánil. Eva bola nevinná. Počul to z úst notára, z tých chastavých slov to vycítil...
Skočil k nemu, chytil ho za krk, že aspoň zatrasie pluhákom. Ale Okolickému, prv než by sa ho bol dotkol, v hrdle zachrčalo, veľké, klzké oči navreli v jamkách a celý chlap vystrel sa ako mŕtvola na slame.*

Záver

Základom vzorových maturitných zadaní zo slovenského jazyka a literatúry sú úryvky z otvorených diel slovenskej a svetovej literatúry od najstarších historických období až po súčasnosť. Úryvky ponúkajú priestor na diskusiu o kľúčových udalostiach a obdobiach formovania slovenského národa, európskej a svetovej multikultúrnej spoločnosti. Úlohy k ukážkam majú viesť k rozvinutej schopnosti a zručnosti analyzovať a synteticky hodnotiť literárny i vecný text, ku kritickému poznávaniu dejín sveta. Žiak strednej školy tak môže získať „životnú šancu“ bezprostredne konfrontovať s historicky danou kultúrou vlastného národa, s kultúrou národa, v ktorého priestore žije, i s charakterom iných národov a kultúr. Cieľom tejto príležitosti je utvárať národnú a kultúrnu identitu mladého človeka, ktorý dospieva v spoločnosti založenej na princípoch demokratickej plurality. Hlavnými adresátmi súboru modelových maturitných zadaní sú žiaci a učitelia slovenského jazyka a literatúry na všetkých typoch stredných škôl. Žiakom môžu modelové maturitné zadania skvalitniť cestu k úspešnému ukončeniu štúdia, pretože ich riešením získajú konkrétnu predstavu o cieľoch a priebehu ústnej formy maturity z materinského jazyka.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ZDROJOV

1. Caltíková, M., Polakovičová, A., Lapitka, M. 2001. Vzdelávací štandard s exemplifikačnými úlohami zo slovenského jazyka a literatúry pre gymnázium (štvorročné štúdium). Štátny pedagogický ústav, Bratislava. 2001. (bez ISB)
2. Cieľové požiadavky a zručnosti maturantov zo slovenského jazyka a literatúry. Bratislava. 2004. ŠPN, 2004 (bez ISN)
3. Čítame slovenskú literatúru I. (1939 – 1955). 1997. Ústav slovenskej literatúry SAV. Bratislava. 1997. ISBN 80-88746-10-2
4. Čítame slovenskú literatúru II. (1956 – 1969). 1998. Ústav slovenskej literatúry SAV. Bratislava. 1998. ISBN 80-88746-12-6
5. Čtvrtníčková, D. 2011. Príprava učiteľa na realizáciu maturitnej skúšky zo slovenského jazyka a literatúry. MPC. Bratislava. 2011. (bez ISBN)
6. Dvořák, K. 2009. Nová maturita zo slovenského jazyka a literatúry. Aktuell. Bratislava. 2009. ISBN 978-80-891153-63-3
7. Gregorová, I., Lapitka, M. 2009. Literatúra pre 1. ročník gymnázií a stredných odborných škôl. Prvé vydanie. SPN. Bratislava. 2009. ISBN 978-80-10-01780-5
8. Gregorová, I., Lapitka, M. 2009. Literatúra pre 2. ročník gymnázií a stredných odborných škôl. Prvé vydanie. SPN. Bratislava. 2009. ISBN 978-80-10-01799-7
9. Gregorová, I., Lapitka, M. 2011. Literatúra pre 3. a 4. ročník gymnázií a stredných odborných škôl. Prvé vydanie 1. diel. SPN. Bratislava. 2011. ISBN 978-80-07-01894-5
10. Gregorová, I., Lapitka, M. 2011. Literatúra pre 3. a 4. ročník gymnázií a stredných odborných škôl. Prvé vydanie 1. diel. SPN. Bratislava. 2011. ISBN 978-80-07-01895-2
11. Ihnátková, N., Fedorová, M., Jablonská, M., Krahulcová, V., Trutz, R. 2006. Čítanka pre 1. ročník gymnázií a stredných škôl. OG – Poľana. Bratislava. 2006. ISBN 80-89192-43-2
12. Ihnátková, N., Fedorová, M., Jablonská, M., Krahulcová, V., Trutz, R. 1995. Čítanka pre 2. ročník gymnázií a stredných škôl. Litera. Bratislava. 1995. ISBN 80-85452-36-7
13. Ihnátková, N., Fedorová, M., Jablonská, M., Krahulcová, V., Trutz, R. 1995. Čítanka pre 3. ročník gymnázií a stredných škôl. Litera. Bratislava. 1995. ISBN 80-85452-46-4
14. Ihnátková, N., Fedorová, M., Jablonská, M., Krahulcová, V., Trutz, R. 1996. Čítanka pre 4. ročník gymnázií a stredných škôl. Litera. Bratislava. 1996. ISBN 80-85452-47-2
15. Literatúra – prípravný kurz pre záujemcov o vysokoškolské štúdium slovenského jazyka a literatúry. Univerzita Mateja Bela. Bratislava. 1997. (bez ISBN)
16. Obert, V., Ivanová, M., Kerul'ová, M. 2004. Literatúra pre 1. ročník gymnázií a stredných škôl. OG – Poľana. Bratislava. 2004. ISBN 80-89002-95-1
17. Obert, V., Ivanová, M., Žemberová, V. 2000. Literatúra pre 2. ročník gymnázií a stredných škôl. OG – Poľana. Bratislava. 2000. ISBN 80-89002-11-0
18. Obert, V., Bátorová, M., Ivanová, M., Špaček, J. 1995. Literatúra pre 3. ročník gymnázií a stredných škôl. Litera. Bratislava. 1995. ISBN 80-85452-44-8
19. Obert, V., Ivanová, M., Hochel, I., Špaček, J. 1997. Literatúra pre 4. ročník gymnázií a stredných škôl. Litera. Bratislava. 1997. ISBN 80-85452-45-6
20. Polakovičová, A., Caltíková, M., Štarková, Ľ., Lábaj, Ľ. 2011. Literatúra pre stredné školy. Prvé vydanie 1. diel. SPN. Bratislava. 2011. ISBN: 978-80-8120-061-8
21. Polakovičová, A., Caltíková, M., Štarková, Ľ., Mezeiová, A. 2011. Literatúra pre stredné školy. Prvé vydanie 2. diel. SPN. Bratislava. 2011. ISBN: 978-80-8120-116-5
22. Zmaturuj z literatúry 1. 2004. Didaktis. Bratislava. 2004. ISBN 80-89160-02-6
23. Žilka, T., Obert, V., Ivanová, M. 2002. Teória literatúry pre gymnáziá a stredné školy. OG – Poľana. Bratislava. 2002. ISBN 80-89002-54-4

